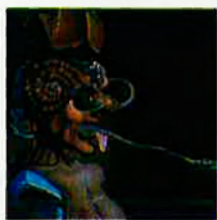

Inquisidors, bruixes i somnis

La inquisició, instrument repressor al servei de les monarquies absolutes des del seu naixement, va derivar al segle XV cap al deliri paranoic: la bruixa, una figura onírica, passà a ser el boc expiatori de tots els problemes. Milers de dones moriren a la foguera.

La inquisició va ser, des del seu mateix començament, un tribunal polític, en la doble ves-

sant d'instrument per al manteniment de la supremacia absoluta de l'ortodòxia catòlica i d'aparell repressiu subordinat als interessos particulars de les monarquies hegemòniques a Europa. El seu naixement es va produir mitjançant diversos decrets promulgats pel papa Gregori IX entre 1227 i 1235, pels quals constituí un dispositiu d'inquisidors permanents, els quals absorbiren les funcions repressives assignades als bisbes a partir del 1163, en el context de la lluita contra els càtars.

La convergència entre l'interès de la monarquia francesa per annexionar-se el Llenguadoc (diversos comtats i vescomtats del qual eren feudataris de Barcelona) i la voluntat de preeminència indiscutida de la institució catòlica constitueix el motiu original del sorgiment de la inquisició. Els mètodes expeditius s'introduïren des del mateix procés de gestació

En un context social teocràtic, el lliurepensament era heretgia, així com qualsevol manifestació del fet religiós que s'apartara de la normativa oficial. L'heretgia era la forma d'expressió de la dissidència per part de les minories socials i nacionals. Occitans, frisons i txecs foren massacrats amb l'excusa de les heretgies càtara, sta-

dinghiana i hussita, respectivament. La inquisició a les terres hispàniques tenia el seu tall principal en la persecució de jueus i mahometans, molt probablement per aquesta causa no davallà tant com la resta d'inquisicions per l'enfollit malson de la cacera de bruixes, que dominà el panorama europeu a partir del segle XV.

El canonista Francisco Pena, en els comentaris d'ampliació del *Manual d'Inquisidors* de Nicolau Eimeric, per a l'edició romana del

1578, escriu (en el punt 22 de la segona part): "Cal recordar que la finalitat primera del procés i de la condemna a mort no és salvar l'ànima de l'acusat, sinó procurar el bé públic i terroritzar el poble (et alii terreantur). Atès que el bé públic ha de situar-se molt més per damunt de qualsevol consideració caritativa pel bé d'un sol individu". Aquesta empresa totalitària, de terrorisme d'estat amb benedicció divina, corrompuda a nivell econòmic (en tant que vivia de confiscar les propietats dels encausats) moralment i caracterialment (on, entre altres perversions caracteriològiques, el frenesí sàdic dels

inquisidors en contra de les víctimes era la contrapartida del seu accentuat masoquisme moral), va dur a la foguera milers de dones, d'humil condició social, acusades de bruixeria, entre els segles XV i XVII. La misogínia dels inquisidors, alimentada per una llarga tradició de superstició diabòlica cristiana, convertí en cruel realitat oficial la revenja contra els seus somnis (malsomnis) sexuals.

El *Malleus Maleficarum* ("El martell de les bruixes"), obra de Henry Institoris (Heinrich Kramer) i Jakob Sprenger, publicada el 1486, amb més de 35 edicions entre aquella data i el 1669, i amb prou més de 30.000 exemplars posats en circulació, es va convertir en el llibre de capçalera dels inquisidors, en matèria de bruixeria. *Malleus* reelabora, sistematitza i compendia tots els elements preexistents de la tradició diabòlica cristiana –i en particular les orientacions doctrinals de la butlla "Summis desiderantes" de desembre del 1484, promulgada per Innocenci VIII i inspirada per H. Kramer–, tot dissenyant un subjecte terrorífic, la bruixa, com a agent principal del dimoni. Si es tractara d'una obra actual no hi veuríem altra cosa que un desmesurat deliri paranoic sistematitzat. Però en el seu context històric promogué efectes esborronadors. En bona mesura la bruixeria va ser una creació d'aquesta obra; la realitat jurídica i doctrinal acabà materialitzant-se en deformes realitat social. La reconeguda autoritat dels seus autors, els dos inquisidors domini-

Segons la doctrina de la Inquisició, la bruixa, un subjecte terrorífic, era l'agent principal del dimoni. Milers de dones, generalment lletges, pobres i velles, van ser cremades acusades de connivència amb el diable.

cans, l'un professor de teologia a Sélestat, l'altre, degà de la Universitat de Colònia i promotor de les confraries del rosari, unida al pedantesc amanerament escolàstic amb què aborden el tema, van fer del *Malleus* un breviari inqüestionable.

Veiem uns fragments que tracten el treball del dimoni als somnis: "Les aparicions que arriben en somnis als dorments provenen del moviment de les formes retingudes en el conservatori, sota l'efecte del moviment natural local causat pel flux de la sang i els humors sobre aquestes potències sensibles internes, un moviment intern al cap i a les cèl·lules del cap. Ara bé, això pot provenir d'un moviment desencadenat pels dimonis. I no solament en els dorments sinó també en els desperts. Els dimonis poden remoure els esperits i els humors interiors (...) ho fan de dues maneres: D'altres, sense lligar la raó, en el cas de la temptació i del consentiment voluntari que existeix de vegades. De vegades també lligant l'ús de la raó; és possible il·lustrar-ho amb els casos de defectes en els folls i en els bo-

rratxos (...). Operen amb malefici, quan actuen per mitjà de les bruixes i a demanda d'aquestes a partir del pacte establert. És impossible comptar els casos, extrets tant entre els clergues com entre els laics: quants homes adúlterers han donat comiat a esposes meravelloses i cremen per altres dones repugnants. Jo conec una vella (bruixa) que, el rumor públic ho diu, encara viu en un monestir entre tots els germans, i no solament ha embruixat tres abats sinó que els ha matat; i de la mateixa manera n'ha tornat foll un quart. He de dir que jo no tenia competències per fer-li el seu procés d'inquisició; per això encara és viva." (Ed. J. M. Genoble, 1990, pp 187-189).

ARXIU

La inquisició va ser una empresa totalitària, de terrorisme d'estat amb benedicció divina. Les tortures o la foguera van ser mètodes habituals per part d'un tribunal que va absorbir les funcions repressives.

La bruixa, com el dimoni, és una metàfora de contextura onírica. A partir dels segles XIV-XV, la imatge folclòrica tradicional de la bruixa inofensiva i benèfica experimenta un procés de satanització, alhora que, mitjançant un tall de caràcter psicòtic, passa de ser una figura simbòlic-cultural conformadora de la subjectivitat, a ser un precepte jurídic-polític real, organitzador de l'existència social. El disseny inquisitorial de la bruixa presenta aquests trets: dones, generalment lletges i velles, que mitjançant un pacte amb el diable obtenen poders extraordinaris; forniquen amb el diable que adopta figura zoantòpica de cabró; són capaces de sortir d'un lloc pels clavills de la paret, pel forat del pany o pel fument; fabriquen unguents dotats de poders màgics; tenen facultats per provocar tempestes, arruïnar collites, moure objectes pesants, destrossar béns immobles i matar perso-

nes; poden embruixar a voluntat i dirigir la víctima cap a una vida desordenada, pecadora i heretge; viatgen distàncies enormes, volant per l'aire, a cavall d'un animal, sobre un pal o una granera; aquests viatges els fan, especialment, per acudir al sàbat o aquellarre, reunió nocturna de bruixes i bruixots sota la presidència del dimoni-cabré, aquesta reunió té una estructura de missa negra (antimissa) i acaba en una orgia sexual en què, de vegades, és present l'incest i el bestialisme.

La xifra global de dones cremades per presumpta bruixeria, entre França, Alemanya, Suïssa i Gran Bretanya, s'avalua en unes 500.000. La follia fou menor en altres països: Hongria, 800 execucions; Països Catalans, 500; Noruega, 280; Dinamarca 150; Finlàndia, 115; Països Baixos, 80. L'últim suplici per bruixeria a l'estat francès va ser l'any 1718. A Castella, encara el 1781 va ser penjada i cremada la beata Dolores. Suècia va suprimir la pena de mort per aquest motiu el 1779. Ja l'any 1877, a Mèxic, foren cremades cinc dones condemnades per bruixeria.

Vicent Bello